

Apie sėklų-saugojimo mokymą - vadovas lektoriams

Projekto „Auginkime sėklų saugotojus“ ('Growing Seed Savers') medžiaga:

1. Pamokų planas

2. Vaizdų/ paveikslėlių naudojimo sąlygos prezentacijose

- 3. Brošiūra:**
- Atmintinė sėklų saugotojams
  - **2 lentelė** – rekomenduojami atskyrimo atstumai

4. Dalomoji medžiaga:

- a. Sėklų saugojimo literatūra
- b. Rizikos ratas dėl susikryžminimo tarp daržovių ir taip pat jų laukinių giminaičių
- c. Kaip išlankstyti 4 skirtingus sėklų vokelius?
- d. Ką būtina žinoti apie sėklas ir kenkėjus?

Skaidrės:

- Sėklų saugojimo pagrindai
- Daržo istorija

Dalomoji medžiaga gali būti pateikiama kartu su brošiūra.

Pamokų planas

Sėklų saugojimo pagrindai (skaidrės)

Skaidrių „Sėklų saugojimo pagrindai“ dėstymo eiliškumas toks pat kaip brošiūroje. Pateikiama ir papildoma informacija.

1. Kodėl verta tapti sėklų saugotoju?

- Prisistatymas: Visi dalyviai papasakoja apie savo patirtį auginant sėklas.
- Kodėl verta auginti sėklas? Galima surengti „smegenų lietu“ (brainstorm) arba parodyti skaidrę, pateikiančią svarbius faktus.

2. Augalų biologijos ir dauginimosi pagrindai

- Gyvenimo ciklas: vienmečiai, dvimečiai ir daugiamečiai augalai. Atsineškite tikrus augalus, jei įmanoma ir jų sėklas, žiedynus, sėklojus (galima ir sudžiovintus)!
- Žiedo struktūra
- Apdulkinimas
- Augalų šeimos, gentys, rūšys, veislės

3. Kuo F1 hibridai skiriasi nuo įprastų veislių?

- Ko tikėtis iš savo užaugintų sėklų?
- Genetikos paaiškinimas paprastai, ir pagal tai paaiškinimas, kas yra F1 hibridas?
- Apie atvirai apdulkinamus (open-pollinated) augalus ir tradicines veisles.
- Tradicinės ir paveldo veislės – kaip dokumentuoti šią paveldo formą ir su juo susijusią istoriją?
(*Tai yra įvadas į augalų dokumentavimą. Dėstant galite pridėti savo istorijas.*)

4. Veislės savybių išsaugojimas

- Kurių augalų sėklas užauginti sunku, o kurių lengva?
- Nuo ko tai priklauso?
- Savidulkiai augalai.
- Nepageidaujamas kryžminis apsidulkinimas.

Kryžmadulkiai augalai, kurie gali susikryžminti pateikiami lentelėje nr. 2 ir minimi brošiūroje.

- Atrankos kriterijai.
- Pavyzdys: Morkos. Auginant jų sėklas reikia daug augalų, kad būtų galima atlikti atranką ir leisti tinkamai apdulinti.

Minimalus augalų kiekis ir kt. į ką reikia atsižvelgti vykdant atranką. Žiūrėkite 2 lentelę.

5. Augalų atranka dauginimui

- Ką svarbu žinoti planuojant atranką?
- Ar galite valgyti augalą ir tuo pačiu surinkti sėklas?
- Kaip pasirinkti augalus - ir kiek augalų? *Klausimai ir diskusija.*
- Veislės, kurias verta išsaugoti? *Klausimai ir diskusija.*
- Vegetatyvinis dauginimas. *Jei įmanoma, pateikite augalų pavyzdžių.*

6. Sėklų surinkimas, išvalymas ir laikymas

Šią dalį geriausia iliustruoti realiais pavyzdžiais ir praktiniu darbu ... tai leis įgyti įgūdžių.

- Augalų strategijos sėklų paskleidimui
- Sėklų nokinimas
- Kada tikėtis sėklų? (metinių, dvimečių daugiamečių augalų)
- Sėklų džiovinimas
- Sėklų valymo būdai
- Sėklų laikymas ir ženklavimas etiketėmis. *Taip pat žr. instrukcijas, kaip sulankstyti sėklų vokus.*
- Sėklų daigumas ir galiojimas. Kaip patikrinti daigumo %? *Taip pat žr. 1 lentelę.*

Jei dalyviai pavargsta ir praranda dėmesį dėstymui:

- Eikite kartu pasivaikščioti į sodą ar lauką, kad pamatytumėte augalus, sėklas, laukinius augalus, aptarkite augalų strategijas kaip paskleidžiamos sėklos.
- Atlikite praktinį darbą, pvz. sėklų sijojimą, vėtymą, vokelių lankstymą.
- Atsineškite knygų apie sėklų saugojimą. Parodykite dalyviams knygas. *Mokymo medžiagos rinkinyje pateikiama literatūros anglų kalba sąrašas.*

7. Rekomenduojami atskyrimo atstumai ir sėklinių augalų kiekiai

- (Informacija brošiūroje arba pateikiama atskirai lentelėje nr.2)
- Trumpai supažindinimas su šia technine informacija.

8. Ką reikėtų žinoti apie augalų ligas?

Ši santrauka mokymo pakete yra trumpas įvadas į per sėklas platinimas ligas.

Sėklų teisės aktai sėklų saugotojo akimis

- Kaip vystėsi sėklų tiekimo rinkai teisės aktai?
- Neregistruotos veislės, sėklų mainai ir pardavimas – ką galime, ko negalime Lietuvoje?
- Ko turėtume siekti

Daržininkystės istorija (skaidrės)

Skaidrės pateikiama sodo istorija, žvelgiant iš Danijos sėklų saugotojų perspektyvos. Tikimės, kad tai įkvėps papasakoti savo nacionalinę ir vietinę daržininkystės istoriją.

1. Beveik visi augalai, kuriuos valgome, yra iš tolimų kraštų

- Imigracija, prekyba ir vogimas...
- Kas atvežė augalų? (nuo neolito iki viduramžių laikotarpio)

2. Kam buvo naudojami augalai?

- Maistas, vaistai, prieskoniai, kt.

3. Augalai prisitaikymas, pokyčiai

- Klimatas, kenkėjai, Žmonių poreikiai.
- Pavyzdžiai, kaip augalas atrenkamas Žmogaus išsivysto iš laukinio į kultūrinį – pavyzdžiai.
- Žmonės atkreipdavo dėmesį į didelį derlių ir gerą skonį.

4. Daržovės buvo auginamos vietoje

- Veislių atsiradimas
- Paaiškinimas apie agrobioįvairovę, kas sąlygojo, kad ji buvo didelė.
- Kai kuriose šalyse paplito daug veislių, buvo ekspertų, auginančių sudėtingesnes (kryžmadulkių) augalų sėklas. Veislių pvz.: danų „Amager“ .

5. Turgaus sodininkai - auksiniai metai 1880–1950

- Turgaus sodininkams reikėjo gerų sėklų – dėl to atsirado daugybės aukštos kokybės veislių pasiūla.

6. Šiandieninė istorija

- Labai mažai sėklų įmonių - Danijoje veisimo praktiškai nėra.
- Tarptautinės korporacijos.
- Agrobioįvairovės nykimas.
- Tačiau vis dar yra daug „pamirštų augalų“.
- Reliktiniai augalai, tradiciniai/ paveldo augalus, genų bankai.
- Judant didesnės žemės ūkio kultūrų bioįvairovės link - išsaugokime sėklas!